

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1218

מסכת כתובות פ"א-פ"ז ♦ אבות ה', כ' - ו', א'

בס"ד, כ"ט אלול תשפ"ב

השבוע בגליון

- ♦ אדם שאשתו נשתתה
- ♦ תיורן בין סוחרי עצים למנסרה
- ♦ המתווך התמנה למנהל עבודה
- ♦ צוואות מעורפלות
- ♦ ציווה את נכסיו ליצאצי הצדיק

- ♦ ההלכה שפסק 'הבחור הזעצר'
- ♦ החוב ייפרע בפסח עוד אלף שנים
- ♦ חלוקת ספר שולחן ערוך ללימוד חודשי
- ♦ בן המבקש בחיי אביו להסתלק מירושתו העתידית
- ♦ הארוס שהתחרט ורוצה לזכות בנכסי אשתו לעתיד

♦ הדלעת הקטנה והדלעת הגדולה

דף פג/ב יד בעל השטר על התחוננה

ההלכה שפסק 'הבחור הזעצר'

נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סימן מ"ב), כפי הכלל המובא בסוגייתנו, כי "יד בעל השטר על התחוננה". כלומר, כאשר מתעורר ספק לגבי מהימנות השטר המוצג על ידי התובע לפרעון, לעולם מטיבים עם הנתבע, שהרי "המוציא מחבירו עליו הראיה".

החוב ייפרע בפסח עוד אלף שנים: אולם, לא לגבי כל ספק המתעורר בנוגע לשטר יפסוק בית הדין "יד בעל השטר על התחוננה". כך פסק הרא"ש (ש"ת כלל ס"ח סימן י"ד), כי אין להתייחס לספק המרוקן כליל את השטר מתוכו, כגון, כאשר בשטר החוב נקוב תאריך הפרעון "בפסח", ניתן להסתפק לאיזה חג הפסח התכוונו המלווה והלווה, האם לפסח הקרוב, לבא אחריו, ואולי לעוד אלף שנים... במקרה זה אנו תולים, כי בוודאי המלווה והלווה סיכמו ביניהם על תאריך פירעון מדוייק, אלא שטעות הסופר גרמה לכך שהוא לא נכתב כראוי. לכן, אין מותירים את הספק על כנו ובכך מבטלים את ערכו של שטר זה, אלא על הלווה לפרוע את הסכום הנקוב בחג הפסח הקרוב.

תשלום לאחר פסח: עדיין לא בא "פסח" זה אל המנוחה ואל הנחלה, ויש לברר אימתי יש לפרוע שטר, שזמן הפירעון הנקוב בו נקבע "אחר הפסח". בשולחן ערוך (חו"מ סי' מ"ג סעי' כ"ט) נפסק: "עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת - עד כאן יום כ"א".

הפוסקים מבארים, כי אין כוונת בעל השולחן ערוך לירוב הימים, כי אם למחציתם בלבד. לבני חוץ לארץ, החוגגים את חג הפסח שמונה ימים, יש ארבעים ושניים יום בין פסח לשבועות, והם יאלצו לפרוע את החוב עשרים ואחד יום לאחר חג הפסח. ואילו בני ארץ ישראל, החוגגים את חג הפסח שבעה ימים, רשאים לפרוע את החוב לאחר עשרים ואחד יום ומחצה. מאחר שאין חוצים יום אחד לשניים, יד בעל השטר על התחוננה, והלווה רשאי לפרוע את החוב ביום העשרים ושניים (ש"ך וביאור הגר"א שם, החולקים על הסמ"ע). תמוה, אם כן, שבשולחן ערוך נפסק לפרוע עד יום כ"א, הלכה שאינה נוהגת אלא לבני חוץ לארץ.

התשובה לכך, פשוטה בתכלית:

חלוקת ספר שולחן ערוך ללימוד חודשי: מרן הבית יוסף, מספר בהקדמתו, כי איותה נפשו לחלק את כל ספרו השולחן ערוך לסדר לימוד חודשי, כך שבמשך חודש ימים ילמדו את ארבעת חלקי השולחן ערוך: אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר וחושן משפט. ואכן, בדפוסים הראשונים מחולק השולחן ערוך

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

חלום ושברו

ראש השנה.

שקעה שמשמה של שנת תשפ"ב.

תקיעות השופר, אשר ביטאו את רעיונות הלב, הובילונו ברטט לקראת ראש השנה, יום הדין. ביום זה, כל יהודי מתכנס בתוכו, ממליך על עצמו את מלכו של עולם. מרכין בפניו את ראשו ואת יישותו ובוחר מחדש, היכן טעה ואלו דברים יכול היה לעשות בצורה יותר טובה. משהגיע למסקנה כי אילו ניתנה לו ההזדמנות היה עושה חלק מן הדברים בצורה אחרת, אם זכה, הוא מוזמן להוכיח את כנותו בשנה הבאה המוענקת לו ממרומים.

לפנינו מכתבו של ילד חמד ממרכז הארץ, אשר נעזר באביו כדי לכתוב את סיפורו המעניין של סבו. זהו סיפור 'פשוט' של יהודי 'רגיל', ללא מתח, דרמה, עלילה, תגלית מרעישה או הפתעה רבת. דווקא משום כך, הוא שובה לב בכנותו, משכנע בפשטותו ומותיר חותם על הלב.

זכיתי לסבא מן הסוג המשובח, 'סבא' במלוא מובן המילה. חיכו ממתקים וכולו מחמדים. בכל עת ובכל שעה הרי הוא מוכן ומזומן לספר מעשיה מרתקת, ולהפליג עמנו, הנכדים, לעולמות אחרים. לפני מספר חודשים, ביקשתי מסבא שיספר לי משהוא על עצמו. בתגובה, הרצינו פניו, הוא הביט למרחוק,

צעילוי נשמת

הרב ר' **אליעזר צבי זיכרמן** ז"ל

ב"ר דוד זצ"ל, יו"ר כולל בית דוד - חולון

נלב"ע כ"ח באלול תשס"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **כרימה צורף** ע"ה

בת מזלי ויחיא ז"ל נלב"ע ב' בתשרי תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו ר' **אפרים צורף** שיח' - שילה

לעילוי נשמת

מרת **פנינה בהרב** ע"ה ב"ר שלמה אריה ז"ל

נלב"ע כ"ט אלול תשע"ה **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

לשלושים חלקים. בראש חודש, למשל, יש ללמוד מסימן א', עד סימן פ"ח בחלק אורח חיים - רוב הכרך הראשון של המשנה ברורה... וכן הלאה. סדר חלוקה זו הושמט במהלך השנים מהשולחן ערוך.

"עד כאן יום כ"א": לפי החלוקה הנזכרת, ביום כ"א לחודש יש ללמוד מסימן קע"ד בחלק אבן העזר, עד סימן מ"ג בחלק חושן משפט. הסעיף האמור על אודות מי שקבע את זמן פרעון השטר אחר הפסח, הוא הסעיף האחרון בסימן מ"ג, ולפיכך במהדורות הראשונות נרשם בסופו, **"עד כאן יום כ"א"**. אחד מן המדפיסים חשב לתומו, כי מילים אלו הן חלק מסעיף זה, וצרפן אליו כמשפט אחד, והרי לנו **"הלכה"** - "רוב הימים שבין פסח לעצרת, עד כאן יום כ"א"..." (סמ"ע ובאר הגולה).

מתי פורעים שטר חוב שנקבע "לאחר כמה שנים"? הפוסקים גם דנים לגבי שטר חוב, שתאריך הפרעון הנקוב בו הוא "אחר כמה שנים". הבית אפרים (שו"ת חו"מ סי' ע"ה) פוסק, כי יש להלך אחר מנהג בני אותו מקום, ואם אין מנהג לכך, רשאי הלווה לאחר את תשלום הפירעון בתשע שנים בלבד. לדעתו, לו היה מוסכם ביניהם על פרעון בתום השנה העשירית להלוואה, היה תאריך זה נקב בשטר (עי"ש שהוכיח כן מב"ב קס"ב).

דף פג"א דין ודברים אין לי בנכסייך

בן המבקש בחיי אביו להסתלק מירושתו העתידית

אדם המבקש להעביר לבעלותו חפץ או נכס, צריך לבצע מעשה קניין שעל ידו החפץ יעבור לבעלותו. אין די באמירת המוכר כי מכאן ואילך אינו חפץ בבעלותו על הנכס ורצונו כי יעבור לבעלותו של הקונה, אלא יש צורך במעשה.

"סילוק", **הסתלקות מזכויות**: בסוגייתנו אנו למדים על מושג ייחודי, התקף בתנאים מסויימים בלבד - "סילוק". במשנה מבואר כי הכותב לאשתו "דין ודברים אין לי בנכסייך" הרי הוא מסתלק מזכויותיו בנכסיה. הגמרא מבארת כי מדובר בארוס [קידש את אשתו אך עדיין לא נשאה], שכאשר ישא את ארוסתו יזכה ברווחים שיניבו רווחיה, מתוקף תקנת חז"ל. אם ארוס זה מודיע כי הוא מבקש להסתלק מזכותו זו, הרי דבריו תקפים.

סילוק מזכות עם זיקה בלבד: הראשונים מבהירים כי רק ארוס יכול להסתלק מזכויותיו אלה, שכן, לפני אירוסיו, מה לו ולממון זה שהוא מסתלק הימנו? לדבריו אין כל משמעות, שכן אין לו כל זיקה אל נכסיה. ואילו אם כבר נשאה, הרי כבר זכה בזכויות הללו ואין אדם יכול להסתלק מזכויותיו בדיבור בעלמא. רק ארוס הנתון במצב ביניים - יש לו זיקה אל הזכויות אך הן עדיין אינן שלו, יכול להסתלק מזכויותיו ובכך לגרום כי כאשר יגיע השלב שבו הוא אמור לזכות בהן - לא יזכה.

הסתלקות יורש מירושה עתידית: דברים אלה מתחדדים כאשר נתבקש לחוות את דעתנו אם יש הבדל בין בן הרוצה להסתלק מירושת אביו לבין ארוס. לכאורה נתקשה למצוא הבדלים ביניהם. כלומר, שניהם נמצאים במעמד זהה לגבי הממון שעתיד להגיע אליהם. הארוס יזכה ברווחים של נכסי אשתו כשיבוא השלב הבא - נישואיו, והבן יזכה בנכסי אביו בהגיע השלב הבא - פטירת אביו. שניהם נמצאים כבר במעמד בעל זיקה אל הנכסים; הארוס כבר אירס את ארוסתו, הבן הוא בנו של אביו, ומכאן נבקש להסיק כי כשם שארוס יכול להסתלק מזכויותיו בנכסי אשתו, כך גם יורש יכול להודיע כי הוא מסתלק מזכויותיו בירושת אביו! הלא כן? לא!

אי אפשר להסתלק ממעמד: מפני שניתן להסתלק מזכות ממונית אך לא ממעמד. כלומר, לארוס יש זכויות ממוניות בנכסי אשתו ומהן הוא יכול להסתלק. ברם, לבן אין זכויות ממוניות בנכסי אביו, אלא הורתה תורה כי מעמדו כבן גורם לכך שנכסי אביו יעברו אליו עם פטירת אביו. כלום יכול הבן להסתלק ממעמדו כבן?

נמצאנו למדים כי "סילוק" היא אמירה בעלת משמעות מוגדרת ביותר: הסתלקות מזכות ממונית, שהתנאים לקבל זכייתה כבר החלו להבשיל אך עוד לא הסתיימו (עיין קצות החושן סימן רע"ח ס"ק י"ג).

מהו "סילוק"? משהגענו עד הלום, שומה עלינו לברר מהו "סילוק". ובכן, שתי הגדרות חלוקות יש בדבר, העולות ממחלוקת המהרי"ט והקצות החושן.

הארוס שהתחרט ורוצה לזכות בנכסי אשתו לעתיד: מה דינו של ארוס שהסתלק מנכסי ארוסתו, אך לאחר זמן מה, עוד לפני שנשאה - התחרט. הותר סילוקו על כנו?

המהרי"ט (שו"ת חלק א' סימן מ"ה) סבור שבעל זה יזכה בנכסי אשתו, שכן, "אתי דיבור ומבטל דיבור", ודיבורו הנוכחי שאינו חפץ בסילוק זכויותיו מבטל את דיבורו הקודם. ואילו הקצות החושן (סימן ר"ט ס"ק י"ג) סבור, כי לאחר שהסתלק מזכויותיו - הסתלק לעולם ואינו יכול לזכות בהן. שורש מחלוקתם נעוץ בהגדרת "סילוק".

המהרי"ט נקט כי הסתלקות הארוס מזכויותיו פירושה הודעה מעתה כי לכשיגיע המועד שבו הוא אמור לזכות בזכויות אלה, הוא אינו חפץ בהן. כלומר, הוא אינו מסלק ואינו מבטל כעת את **הבסיס ואת העילה** הגורמים לזכייתו העתידית, אלא מודיע שבעתיד, עת ישא את אשתו ומחמת

התיישוב על כורסתו ודאה בזכרונותיו אל ימי ילדותו.

אני זוכר, סיפר, כשהייתי ילד בגילך, לפני שישים שנה, הפצתי באבי שיקנה לי גלגליות. הוא קנה, ואני נסעתי עליהן ללא הפוגה, עד שקצתי בהן והנחתין במחסן ככלי שאין בו חפץ. יום לאחר מכן, כבר היתה בקשתי מונחת בפני אופניים. בתגובה, שלף אבי מי המרתף את אופניו, ונתנם לי, בנו מחמדו.

אופניים גדולים היו אלו, והם שירתוני גם בימי נעורי עד אשר חדרה לליבי הכמיהה ל"טוסטוס", לא פחות ולא יותר. חלומי זה לא התגשם במהרה כחלומותי הקודמים, אך לבסוף היה לי טוסטוס. לא היה גבול לגאוותי, לאשתי ולשמחתי. מספר פעמים ניצלתי בנס מנפילות, היתהפכויות והחלקות על שמן, ותהילה לא-ל עליין יצאתי ללא פגע. אבי, אמי ורעייתי חרדו לשלומי ככל עת שעליתי על האופנוע, וכאשר זה נגנב אבי הודיע שהוא שולח פרחים לגנב על אשר הצילני מן הטוסטוס...

חלום הטוסטוס נגזר ואת מקומו מילאה ביתר שאת, המכונית. התחלתי בסוסיתא, עבור דרך טרנזיט, אופל, סוזוקי ועוד סוגים ומודלים מסוגים שונים, עד שהתרוותתי לי בתא הנהג של רכב מסוג G.M.C.

מה אמר, נכדי היקר, ומה אדבר. במשך כל השנים הללו, הפכתי לעבדו של הרכב, מצב בריאותו של ליבי חפץ לתקינות המנוע של הרכב 'שלי', עד... משבר הטקסטיל.

משבר הטקסטיל שהתגרש על ארצנו, לא דילג עלי, והסערה הכלכלית 'שחררה' אותי מהעסק שלי, מהמכוניות שלי, ובעצם מהכל, ולא נשאר לי למה לשאוף כי אם לעוד דף גמרא, ולשיעור דף יומי נוסף.

אתה מבין, נכדי היקר, אמר לי סבא בעיניים לחות, לשם מה הייתי צריך לעבור את כל הדרך הזו, יכול

אי... יערים... זקנים... בחורי ישיבות... אברכים... מגידי שעורים... עורכי דין... עצמאים... ריש... שכירים... נהגים... מנהלים... סוכנים... מלמדים... רבנים... ים... זקנים... בחורי ישיבות... אברכים... מגידי שעורים... סוחרים... עצמאים... סוברים... ים... נהגים... מנהלים... מלמדים... רבנים... בחורי ישיבות... רבנים... בחורי ישיבות... רבנים... בחורי ישיבות...

**"אחד בבוקר,
אחד בערב.
לפני האוכל"**

**גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.**

**כולם מצטרפים
מה איתן?**

**לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764**

הייתי מתחילה לחלום על דפי גמרא ולקצר את הדרך...

בימי חייו האדם חווה חלומות רבים, אך עליו לזכור, כי חייו הם החלום הגדול ביותר שממנו יקיץ. איש לא חלם לעולמים, ויש להכין את הצידה שתשמש אותו ביקיצתו מן החלום.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף פב/ב כל נכסי אחראין לכתובתה

כתובה בין הקב"ה לישראל

רבי ישראל נגארה חיבר נוסח כתובה בין הקדוש ברוך הוא, כביכול, לכנסת ישראל, הבא על משקל הכתובה שבין הבעל לאשה. הכתובה נקראת אצל בני עדות המזרח בחג השבעות.

הכתובה, כאמור, מקבילה לכתובת הבעל, וכך, למשל, נאמר שם שהיא תפרע מכל נכסי 'הבעל' והם 'אוצרות שפע עליון, ת' אלף אלפים עולמות... נכסים שיש להם אחריות - הם ארץ אבותינו - ושאינן להם אחריות - הם ארצות שאר העמים, שהם כמטלטלים...".

העדים, הם שמים וארץ.

הנזוניה מצד הכלה היא קיום המצוות, עבודת המקדש, ומסירות נפש על קידוש ה'.

הנישואין יהיה עליו לזכות בנכסיה - אינו רוצה לזכות בהם. מעתה, ברצונו הוא יכול לחזור בו ולומר כי בעתיד, כשישאנה, הוא רוצה גם רוצה לזכות בזכויות אלה.

ברם, בעל קצות החושן נקט כי "סילוק" הוא כמחילה והוא חל מיד בעת הסילוק, וכשם שאדם יכול למחול על זכותו כך הוא יכול להסתלק מזכות שיש לו זיקה עתידית אליה ומכך אין חזרה, הזכויות הופקעו לעולמים.

דף פג/ב אמר אב"י בוצינא טב מקרא

הדלעת הקטנה והדלעת הגדולה

בגמרתנו מובא פתגם שרווח בימים ההם: "בוצינא טב מקרא" - דלעת קטנה עדיפה על דלעת גדולה. כלומר, אדם שהציעו לו אחת משתי אפשרויות, לקחת כעת דלעת קטנה או להמתין מלקחתה עד שתגדל ותהא גדולה, מעדיף לקחתה בעודה קטנה כי אינו יודע מה ילד יום.

אב"י מביא פתגם זה לגבי הלכה השנויה במשנתנו, כי אדם שכתב לארוסתו [לאחר שקידשה לפני כניסתה לחופה]: "דין ודברים אין לי בנכסייך", דינו הוא שלא הסתלק לחלוטין מכל זכויותיו בנכסיה כי אם מזכותו לעכב בידה את מכירתם לאחרים, אך מזכויותיו לאכול את פירות נכסיה ולירשם לא הסתלק. לדעת אב"י סיבת הדבר היא מפני שכך אנו אומדים בדעתו. זאת מניין? לפי שאדם מייחס יותר חשיבות לזכות עכשוית - אכילת פירות, מאשר לזכות התנגדות למכירת נכסיה, שתעמוד לו אם וכאשר תרצה למכור את נכסיה. לפיכך אומדים בדעתו כי מבין שתי זכויותיו התכוון לוותר על זו הרחוקה מדעתו.

סברה זו צירפו הפוסקים לעיתים כדי להתוות פסקי הלכה בהם הם נדרשו לאמוד דעתו של אדם בדבר העדפותיו הממוניות, במקרים בהם התגלע ספק או וויכוח בדבר. להלן שני מקרים.

אדם שאשתו נשתתה: אדם שאשתו נשתתה, לא עלינו, ומפאת חוסר פקחונה אינו יכול לגרשה, תקנו חכמי הדורות כי אם רוצה לשאת אשה נוספת, בהיתר מאה רבנים, ישליש את סכום כתובת אשתו הראשונה בידי בית דין, שיהיה כסף זה מוכן ועומד לפרעון כתובתה, אם וכאשר ניתן יהיה לגרשה.

הפוסקים דנו רבות כיצד לנהוג במקרה של בעל עני שאין ידו משגת להשליש את סכום הכתובה. רבים מהם כתבו להקל כי ישליש בידי בית הדין את הסכום שיש בידו ודיו בכך. אולם, רבי מנחם מנדל קרוכמכל, בעל צמח צדק הקדמון (סימן ס"ז) [למדי בישיבתו של הב"ח. חי לפני יותר משלש מאות וחמישים שנים. כינויו "הקדמון" נועד להבדיל בין ספרו לבין ספר בשם זה שכתב לימים האדמו"ר השלישי בשושלת אדמו"רי חב"ד, רבי מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל] הציע כי הבעל יתן לאשתו כבר עכשיו סכום כסף הגון שמרווחיו היא תוכל להתפרנס בכבוד, בתמורה לפטורו מחיוב כתובה. אפשרות זו קיימת, מפני שאשה יכולה למכור את זכות גביית כתובתה לכל מי שתרצה.

מאחר שאשה זו שוטה ואין לה דעת, מניין לנו כי דעתה נוחה בהסדר זה? השואל ומשיב (שו"ת, מהדורה קמא חלק א' סימן קט"ז, וחלק ב' סימן קס"ה וחלק ג' סימן ק"ח) מסביר זאת על פי המבואר בסוגייתנו, כי אדם מעדיף רווח קטן אך מיידי, מרווח גדול עתידי. לפיכך, וודאי מעדיפה האשה שכעת יעמידו לרשותה אפשרות פרנסה בכבוד, מאשר שתהא לה זכות לגבות דמי כתובה אם יגרשנה או אם ימות הוא לפנייה.

תיווך בין סוחרי עצים למנסרה: מקרה נוסף שעלה על שולחן הפוסקים התעורר בעקבות דין תורה בין שני יהודים, האחד בעל מנסרת עצים והאחר שכנע קבוצת סוחרי עצים לנסר את עציהם במנסרתו. שניהם הסכימו כי המתווך הביא את סוחרי העצים, אך מלבד זאת לא הסכימו על מאומה. המתווך טען כי בעל המנסרה ביקש ממנו פעמים אחדות לתווך בעיסקה זו, ואילו בעל המנסרה טען: לא היו דברים מעולם.

אם היה הוויכוח מסתיים כאן, הוא היה מוכרע במהרה: על בעל המנסרה לשלם דמי תיווך, הן אם ביקש ממנו בעל המנסרה לתווך והן אם לאו.

המתווך התמנה למנהל עבודה: ברם, בעל המנסרה העלה טיעון מעניין. נודע לו, כי לאחר סיכום העיסקה התמנה המתווך לאחראי מטעם הסוחרים להוביל את עציהם מן היער אל המנסרה, תפקיד ששכרו רב בצידו, הרבה יותר מדמי התיווך. עתה טען בעל המנסרה, כי אדם שפעל למען עצמו ותוך כדי כך תיווך עיסקה בין שניים, אינו זכאי לדמי תיווך מפני שעבור עצמו פעל. מעתה, כל מטרתו של מתווך זה היתה להשיג עבור עצמו את תפקיד האחראי על העברת העצים ולפיכך הוא פטור מתשלום דמי תיווך!

דמי התיווך המובטחים לעומת המשרה הלא מובטחת: הגאון רבי מנחם מענדל רוטמן, רבה של קרעשוב, הפנה את השאלה אל בעל דובב מישרים (שו"ת, חלק א' סימן מ"ב), וזה הכריע: שלם ישלם בעל המנסרה. טעם הדבר: דמי התיווך מובטחים, אם תושלם העסקה, ואילו התמנותו לאחראי על הובלת העצים בטוחה פחות ואינה מותנית בקיום העסקה, ובהתאם לכלל הנאמר בגמרתנו "בוצינא טב מקרא", יש לקבוע כי המתווך פעל במרץ כדי לקבל את דמי התיווך הבטוחים ואין לקבוע כי כל פעולתו היתה כדי לזכות במשרה שהתמנותו לה אינה בטוחה.

עולים על רכבת הלימוד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חזכים בסיפוק רוחני עצומ!

קבע עיתים ללימוד < כעשוי 3029 *

חודש ראשון התנסות חינם

דף פה/ב נכסיי לטוביה... אתו שני טוביה

צוואות מעורפלות

דברי סוגייתנו שימשו בסיס להכרעת הלכה בצוואות רבות שנכתבו בלשון המשתמעת לשני פנים.

בגמרתנו מסופר כי אדם ציווה נכסיו ל"טוביה", אך לא נתן סימנים לאיזה טוביה כוונתו. לאחר פטירתו הופיע אדם בשם טוביה ואמר כי הוא הוא טוביה אליו כיוון הנפטר ואכן הוא זכה בצוואה. הגמרא אומרת, כי אם היו מופיעים שני אנשים בעלי השם טוביה ואחד מהם תלמיד חכם, ודאי כוונת המצווה לטוביה התלמיד חכם, כי רצון אדם לצבור זכויות לפני מותו ואין לך זכות גדולה מכך שתלמיד חכם יהנה מנכסיו. אם היו שניהם תלמידי חכמים, או שניהם לא היו תלמידי חכמים, מניחים כי כוונת המצווה למי מהם שהתגורר סמוך אליו, כי "טוב שכן קרוב מאח רחוק". רוב המקרים שהובאו להכרעת הפוסקים נראים זהים על פניהם, אך עיון קל בפרטיו של כל מקרה חושף כי עולמות שונים לפנינו. להלן סיפורן של שתי צוואות עלומות.

שתי נכדות בעלות שם זהה: בתקופתו של רבי יחזקאל לנדאו, בעל נודע ביהודה, נפתחה צוואתה של אלמנה בה ציוותה לאמר: "כל המטלטלין והתכשיטים שלי זאל גיהערין [=יהיו] לבת בתי טריינלה". טריינלות שתיים היו לה לנכדות, שתיהן בנות בנותיה, והשאלה שעמדה על הפרק היא מי היא הטריינלה לה כיוונה הסבתא בצוואתה.

כשניגש רבי יחזקאל לענות על שאלה זו, לא היה לו ברור מה הם ה"מטלטלין" שכתבה המנוחה בצוואתה, האם מדובר בבגדיה או בכל מטלטליה. ככל הנראה לא היה באפשרותו ליצור קשר עם כותבי השאלה, ולפיכך הוא השיב להם שתי תשובות לשני האפנים.

הנתונים הברורים היו שאחד מחתני האלמנה, אביה של אחת הנכדות האמורות, החזיק בעזבון האלמנה. מעתה, אם היה לפנינו ספק שקול למי שייכת הירושה, הוא היה יכול לתת את הירושה לבתו ואם היתה הנכדה השנייה טוענת כלפיו כי שלה הצוואה, היה משיב לה בצדק: "המוציא מחבירו עליו הראיה", הוכיחי כי לך מגיעה הירושה.

ברם, במקרה זה קשה היה להכריע אם הוא מוגדר כספק שקול. מחד, הנכדה השנייה היתה אשתו של תלמיד חכם, והרי מבואר בסוגייתנו שבמקרה זה מניחים כי כוונת כותב הצוואה היתה להוסיף זכויות ולתת את כספו לתלמיד חכם. אולם, הן הצוואה אינה עבור בעלה אלא עבורה... היא אינה תלמיד חכם.

מכאן ואילך מתפצלת תשובתו לשניים.

אם ה"מטלטלין" שכתבה הסבתא בצוואתה הם בגדים בלבד, אכן הם מיועדים עבור האשה בלבד ולא עבור בעלה ותקף פסק דינו כי המוחזק בממון יזכה בו. ברם, כותב הנודע ביהודה, אם במטלטליה כלולים דברים בעלי ערך העומדים להשקעה, כגון כספים, אין כן פני הדברים, שהרי הבעל זכאי ליהנות מרווחים המופקים מנכסי האשה וגם כאן טמון רווח עבורו ושוב נמצא כי יש להניח שהתכוונה להנות את התלמיד חכם הנשוי לנכדתה, ומשכך, עלינו להסיק, כי כל צוואתה, כולל התכשיטים, נתונים לאשת התלמיד חכם, שהרי ודאי התכוונה רק לנכדה אחת.

עם זאת, מסיק הנודע ביהודה כי "טוב לעשות פשרה כטוב בעיניהם", מפני "שאיין זה דין ברור כל כך", שהעובדה שהבעל נהנה מרווחים המופקים מנכסי האשה זהה לדין גמרתנו המתייחס לאדם המצווה נכסיו ישירות לתלמיד חכם ובאופן זה ראוי לעשות פשרה.

ומימי הנודע ביהודה לימינו אנו.

ציווה את נכסיו לצאצאי הצדיק: לפני כמה עשרות שנים יהודי הותיר אחריו ירושה מכובדת, והורה להפריש סכום מסויים מירושתו לצאצאיו של צדיק וקדוש שנפטר כמאה שנים לפני כן. דבר המעשה הובא לפני הגאון רבי נתן גשטטנר זצ"ל, כדי לברר מי מן הצאצאים כלול בחלוקה זו.

לכאורה הרי זו שאלה פשוטה מאין כמותה, הכי לא נאמר בגמרתנו כי אם בין המתמודדים על הירושה יש תלמיד חכם, הוא הזוכה בה?

ובכן, קיים הבדל יסודי בין המקרים. בגמרתנו ידוע לכל כי המצווה התכוון לאדם אחד בלבד, וכשעלינו להכריע למי התכוון, אנו מניחים כי כוונתו לתלמיד חכם. ברם, במקרה שלפנינו הן ברור שכוונת המצווה לחלק את הכסף לכמה אנשים, ומניין לנו כי התכוון לתלמידי חכמים בלבד?

עם זאת הגר"נ גשטטנר זצ"ל מצדד כי הכסף לא יחולק בין כל הצאצאים, כי כל אחד מהם יקבל סכום פעוט ביותר, ואין מסתבר כי זו היתה כוונת המנוח. משכך, שוב עלינו להכריע למי מבין הצאצאים התכוון המצווה וכאן לכאורה תבוא לידי שימוש הכרעת סוגייתנו - לתלמידי החכמים (ש"ת להורות נתן חלק ב' ח"מ סימן ק"ב). עם זאת, מאחר שהמצווה כתב לחלק את כספו ל"נכדי הצדיק", לשון שאינה כוללת תלמידי חכמים דווקא, יש לאמוד בדעתו כי כוונתו לכל נכד שמצא לתת לו ממון, ולפיכך גם נכדי הצדיק העניים יזכו לחלוק בצוואה, גם אם אינם תלמידי חכמים. אך נכדים שאינם עניים ואינם תלמידי חכמים וודאי אינם כלולים בה [ראה במה שהאריך לברר דין זה].

דף פג/א הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך עבודה שלא על מנת לקבל פרס

בעל התולדות יעקב יוסף מפרש משפט זה דרך רמז: היחס בין גוף לנשמה נקרא בספרים הקדושים כיחס בין אשה לבעלה. כאשר אדם כותב לאשתו, דהיינו הנשמה אומרת לגוף, כי דין ודברים אין לה בנכסיו, כלומר אינה חפצה לעבוד את ה' על מנת ליהנות ולהשתכר ולקבל פרס, "הרי זה אוכל פירות בחייה", אף על פי כן יזכה לאכול פירות בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא... (מעיינה של משנה).

דף פג/א שמתנה על מה שכתוב בתורה "תנאים" בקריאת שמע

יהודי נכבד נזקק פעם בשעת לילה מאוחרת למניין עבור תפילת ערבית. שלח את שמשו אל בית המרזח המקומי, ובקשו לאסוף שם יהודים עבור "תנאים" (שם מקובל לסעודת אירוסין) המתקיימים בביתו. תוך זמן קצר נאסף מניין מכובד, כשהללו שואלים: היכן החתן והכלה? הרגיעם בעל הבית: קודם נתפלל, ואחר כך נדבר. לאחר התפילה הסביר להם: הלא עשינו עתה "תנאים" - "אם שמוע תשמעו... ונתתי עשב בשדך; פן יתנה לבבכם - ועצר את השמים ולא יהיה מטרי"... אלו ה"תנאים" שהתכוונתי...

דף פה/א קאקי חיורי משלחי גלמי דינשי העושר כשומן האווז

מבאר בעל התיבות, רבי יעקב מליסא: **האוויזים**, בשונה משאר בעלי החיים, אינם יכולים להתפטם עד אין סוף. אחר שלושה או ארבעה שבועות גורם פיטום יתר לתוצאה הפוכה - הם מתחילים להכחיש. השומן אינו מתקיים עוד. **רבא** המשיל את העושר לאוויזים; יותר מדי עושר - אינו מחזיק. אם לוקחים מה שאין ראוי לקחת - סופו להאבד (אמת ליעקב, בבא בתרא).

דף פז/ב הויא ליה הודאה במקצת הטענה "שאלה"...

פעם חפץ הגר"א סילבר זצ"ל, להראות את בורותו של רב רפורמי מסוים. עמד ושאלו: המותר למלוח "מודה במקצת" בעציץ שאינו נקוב?... והלה, השיב כמובן, שאינו יודע...

דף פז/ב וכל המודה במקצת הטענה ישבע פטור משבועות...

משכיל אחד הודיע כי לא יקשט את ביתו לכבוד חג השבועות. המליצו עליו בני עירתו: הלא "כופר הכל" הוא ופטור משבועות...

לעילוי נשמת
מרת **שרה שיינדל נפחא** ע"ה
ב"ד יצחק צבי נפחא ז"ל נלב"ע ער"ה תשנ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו